

William Shakespeare

XIN TÙY Ý THÍCH

Công tước Frédéric là một người xấu tính xấu nết. Trang ấp của ngài không xa khu rừng Arden lắm. Những rặng cây cổ thụ ở đây không chỉ che phủ cho nai và heo rừng mà còn cho cả những kẻ tội đồ, những tên ngoài vòng pháp luật phải trốn tránh xã hội và luật pháp.

Nấp kín sau những khóm rừng dày, họ tìm thấy tiếng nói ở các gốc cây, sách vở ở những dòng suối, những bài thuyết giáo ở những hòn đá và điều lành ở tất cả mọi thứ.

Vào thời buổi mà tôi nói đến đây, trong khu rừng đó có một nhà hiền triết sống cô độc là Jacques. Ông ta có vẻ buồn bã, sầu muộn, chỉ muốn xa lánh cuộc đời trần tục và tiếng ồn. Nhưng ông ta không sống một mình trong đáy rừng sâu được bao lâu, mà như vậy chính là do công tước Frédéric xấu thói.

Vị công tước này không phải là độc ác, nhưng là người trái chứng trái nết, hay ganh ghét và độc đoán. Ông ta đã giành lấy quyền lực của người anh cả là công tước chính thống và ông này đã vào sống trong rừng, rất sung sướng chỉ còn biết đến “nỗi khổ phải làm lấy mà ăn”, sự thay đổi của bốn mùa, cái lạnh buốt như cắt da xé thịt của gió bắc; và chẳng bao lâu, ông ta nhận ra rằng sống ở trong rừng ít nguy hiểm hơn là giữa triều đình ganh ghét nhau. Ông sống bằng nghề săn bắn –cũng y như những người tùy tùng trung thành đã đi theo ông trong cảnh lưu đầy- tranh luận về triết học với ông Jacques âu sầu, bởi vì họ có thừa thì giờ để ngồi trầm tư bên bờ suối hay trong rừng, ngắm nhìn những “con vật vằn vện” gặm cỏ hoặc những đàn cừu no bụng ngủ say.

Tuy nhiên, Rosalinde, con gái của vị công tước bị cướp ngôi lại vẫn cứ ở lại trong triều. Ông chú của nàng không bắt tội nàng nhờ có sự yêu mến của Célia là cô em, con ông chú, đối với nàng. Hai cô gái không bao giờ rời nhau. Họ luôn ngủ cùng một giường, dậy cùng một lúc, cùng chơi, cùng học, cùng ăn và đi đâu cũng cặp kè như một đôi uyên ương(1), không rời nhau nửa bước. Rosalinde hoạt bát và bạo dạn hơn, còn Célia thì lại hiền dịu, trù mến. Célia té nhị cố tìm cách làm cho người chị họ thân yêu của mình quên đi những sự hà khắc của công tước Frédéric và nỗi lưu đầy của bố Rosalinde. Cả hai đều

tìm lại được niềm vui của tuổi trẻ và sự tinh ranh để đùa bỡn với Touchstone, thằng hề của họ, kẻ thường đến kể lại cho họ nghe những tin tức trong triều.

Một hôm, hắn kể lại trận đấu của Charles, tên đô vật sủng ái của công tước đã quật ngã ba đô vật rất khỏe, sôi nổi đến mức cả hai cô đều muốn đến dự trận đấu cuối cùng. Vừa hay, lại có một đô vật mới đến: đó là Orlando, con trai thứ ba của đức ông Roland du Bois, cũng bị người anh cả của chàng đè nén. Thấy Orlando chiến đấu và chiến thắng, Rosalinde đâm ra yêu chàng ta và tặng chiếc dây chuyền nàng đeo ở cổ để làm kỷ niệm. Và nàng không ngừng nghĩ đến chàng, bất chấp những lời châm chọc nhẹ nhàng của Célia trước cái vẻ trầm tư, những cơn mộng kéo dài và sự im lặng bất thường của nàng. Trong khi đó, công tước Frédéric lại đâm ra thù ghét cô cháu gái của mình, cũng chẳng vì lý do gì, nếu không phải chỉ vì dân chúng ngợi khen những đức tính của nàng và vì mến chuộng cha nàng, tỏ ra thương xót nàng. Sự căm ghét đó nổ ra bất thành linh và công tước đuổi Rosalinde ra khỏi cung đình.

Célia không hề do dự nói ngay:

- Chính công tước đã đuổi em, con gái của người đi đấy!

- Không phải đâu, -Rosalinde nói.

- Chị bảo là không phải à? Thế thì chị Rosalinde không có với em một mối tình thân thương nói lên rằng chị và em cùng là một sao? Chúng ta lại sẽ xa cách nhau sao? Không, hãy để cho cha em tìm lấy người kế vị. Chúng ta hãy tìm cách trốn đi, rồi có ra sao thì ra. Xin chị đừng có đứng ra hứng chịu một mình gánh nặng, đừng một mình chịu đựng phiền muộn mà lại tách em ra. Bởi vì dù chị muốn nói gì thì nói, em xin thề với trời, hình như cũng tỏ ra buồn bã vì nỗi đau khổ của chúng ta, rằng em sẽ đi với chị đến cùng trời cuối đất.

Hai chị em đồng ý đi tìm vị công tước bị truất phế ở trong rừng. Nhưng Célia nhút nhát muốn bận những bộ quần áo nghèo khó và thô kệch, muốn làm cho da mặt rám đi; trong khi Rosalinde bạo gan và táo tợn quyết định ăn mặc như con trai, sườn đeo kiếm, tay cầm thương, vẻ dương dương tự đắc. Rosalinde lấy tên là Ganymède là tên của một viên thị đồng của thần Jupiter(2), còn Célia đổi tên thành Aliena. Hai cô sửa soạn mang theo nữ trang, tiền bạc. Sáng sớm hôm sau, các bà phục dịch đêm hôm trước đã để họ lại một mình trong phòng, đã thấy giường ngủ của hai cô trống không và tiền của thì biến mất. Hai cô đã ra đi cùng với chú hề Touchstone muốn cùng đi theo và khi họ đến được khu

rừng Arden, cả hai cô đều kiệt sức, không thể nào tiến bước được nữa.

Rosalinde bảo:

- Trái tim ta mệt quá thể!

Touchstone đáp lại:

- Kẻ hèn này sẽ chẳng quan tâm mấy đến quả tim nếu bộ giò không rời rã đến thể này.

Rosalinde đáp lại:

- Ta rất muốn chịu nhục với bộ trang phục ta đang vận để có thể khóc sụt sùi như một phụ nữ đây!

Rồi Célia kiệt sức, nằm vật ra trên đám rêu. Vừa lúc ấy họ trông thấy một người chăn cừu mà ông chủ muốn bán lại căn nhà, bầy cừu và đồng cỏ. Ông anh và cô em giả vờ bèn bỏ ra số vàng họ mang theo mua lại gian nhà và bầy cừu, và từ hôm đó, sống một cuộc đời thanh bình, em ả và nghĩ rằng họ sẵn sàng ở đó suốt đời.

Vừa hay, bản thân công tử Orlando cũng bị người anh cả ganh tị với những thắng lợi của chàng trong trận đấu vật, tống cổ ra khỏi nhà. Chàng ra đi có một người lão bộc đi theo, và cũng đến ẩn náu như mọi người khác trong khu rừng Arden. Người lão bộc Adam bị đói, Orlando nhảy xổ như một tên cướp vào giữa một đám thợ săn đang ngồi ăn. Về khoan hòa của người trùm phùng săn –chính đó là ngài công tước- làm cho chàng ta bình tĩnh lại và chàng nói lên những lời lịch thiệp hơn:

- Xin tha lỗi cho tôi, tôi cứ ngỡ ở đây cái gì cũng đều hoang dã. Đây là điều khiến tôi phải làm bộ ra lệnh cục cằn. Nhưng dù các vị là ai, trong cái sa mạc không ai bén mảng đến được này, dưới bóng của những tàn lá u buồn này mà các vị đã để cho thời gian trôi chảy, nếu như các vị đã từng trải qua những ngày sung sướng hơn, nếu như các vị đã từng bị tiếng chuông thôi thúc kéo đến nhà thờ, nếu như các vị đã từng ngồi vào bàn ăn của một con người trung thực, nếu như các vị từng lau khô một giọt lệ và cuối cùng, nếu như các vị từng biết thế nào là xót thương và được thương xót, thì thưa các vị, sự hiền lành chính là bạo lực duy nhất của tôi.

Công tước rất đổi tốt bụng và thông cảm với sự tức giận của chàng, ngài đã tiếp chàng một cách thân mật. Và trong khi nhà hiền triết Jacques thuyết minh về những khốn khổ của kiếp người, Orlando và Adam dùng bữa. Chẳng mấy chốc, vị công tước già đã nhận ra chàng thanh niên này là con của một người bạn già của công tước, ngài Roland, và thế là từ nay ở khu rừng Arden có hai kẻ lưu đây.

Nhưng Orlando không triết lý về cuộc sống giống như những kẻ khác. Không hề rề rúng cõi trần với những cam bẫy của nó, không hề sử dụng tình trạng cô đơn để trở nên khôn ngoan hơn, chàng sục sạo khắp khu rừng và mơ tưởng đến nàng Rosalinde xinh đẹp, người đã chiếm được trái tim chàng vào ngày thi vật ở cung đình. Chàng than thở vì nàng và vì không có ai nghe những nỗi niềm tâm sự yêu đương của mình, chàng khắc lên vỏ cây tên nàng Rosalinde cùng những lời tỏ tình nồng nàn, những câu ca ngợi, những bài thơ, bài văn, những khúc tình ca, và những bản nhạc, tất cả để ca tụng người tình yêu đầu của chàng và chẳng mấy chốc cả khu rừng đã biến thành một cuốn sách mà mỗi trang đều ca ngợi “nàng Rosalinde kiều diễm, trong ngần, không có gì miêu tả nổi”.

Thế mà đối tượng của cái “trận lũ thi thơ” đó lại ở không xa mấy, vì nàng sống ở bìa rừng “cũng như ở mép một cái váy” vậy. Chẳng mấy chốc nàng đã khám phá ra các câu ca, những khúc nhạc khắc trên thân cây và Touchstone cùng Célia sau mỗi chuyến đi dạo chơi, không ngớt mang về những mảnh giấy mà nhà thơ vô danh rải khắp đó đây. Célia tinh tế khám phá ra rằng nhà thơ cuồng nhiệt đó chính là Orlando. Rosalinde rất phấn khởi, nhưng lại có một niềm hồi tiếc; làm sao có thể đến gặp chàng trong trang phục áo chẽn, quần nịt của nam giới? Và lại, cô gái hay làm duyên và tinh quái này đã từng nghịch ngợm, vui thú trong rừng. Nàng đã đến gặp cha nàng nhưng lại không xuất đầu lộ diện cho cha biết. Nàng đã nghịch ngợm đùa ghẹo một cô thôn nữ, cô Phoebé, và cô này thì sững sờ thán phục “chàng” kị sĩ đẹp trai và trang nhã, đã khóc sụt sùi vì “chàng” không thèm nhìn đến cô ta lại còn nói với cô ta những điều khiếm nhã, cho rằng cô ta – mà anh chàng chần cừ Sylvius từng say như điên đảo- là cô gái xấu xí. Thêm vào những trò giải trí đó, nàng Rosalinde khêu gợi ấy lại bày thêm một trò đùa ác hơn và cũng nghiêm túc hơn: nàng thu xếp để đến gặp Orlando đang tê tái, và chẳng khó khăn gì buộc được Orlando thú nhận nỗi lòng. Orlando cảm thấy “chàng” thanh niên đẹp trai này đáng mến và hấp dẫn, nhưng “chàng” thanh niên thì luôn trêu chọc Orlando, nói rằng sẽ giúp chàng dần dần chữa được mối tình si, như chữa một căn bệnh vậy. Orlando nói với “chàng trai” như nói với Rosalinde, còn “chàng” Ganymède, lại đáp theo cung cách làm cho Orlando thấy được thực chất của Rosalinde là một cô gái ưa làm đom, tính khí thất thường, hay thay đổi, khó lường trước được. Orlando sung sướng vì có thể thể hiện tình cảm của mình, đồng ý và trò chơi bắt đầu.

Nàng Rosalinde giả châm chọc, trách mắng, quấy rầy Orlando không dứt, nhưng

Orlando, như bị bùa mê, chẳng thấy lạnh bệnh do lỗi chữa bệnh kỳ lạ đó chút nào, mà ngược lại. Nàng Rosalinde thật phát khóc lên nếu Orlando đến chậm, lại buộc nàng Rosalinde giả bắt chàng phải trả giá bằng những trò trêu ghẹo, hờn dỗi duyên dáng đến nỗi dù không muốn, Orlando vẫn thấy mình tôn thờ Rosalinde của mình thông qua chàng thanh niên Ganymède, và chưa có một kẻ si tình nào lại bối rối đến như vậy.

- Nay, hỡi Orlando, anh đấy ư? –Rosalinde tinh ranh, đóng vai trò của mình một cách tự nhiên hơn là Orlando có thể tưởng, nói- vừa rồi, anh đi đâu vậy? Thế mà anh cho mình là kẻ si tình ư? Nếu anh còn diễn lại cái trò ấy với em thì đừng có mà chường mặt ra với em nữa.

Orlando: Hỡi Rosalinde xinh đẹp của anh, anh chỉ đến muộn một giờ thôi mà.

Rosalinde: Trong tình yêu mà lại lỡ hẹn đến một giờ! Chỉ cần một người chia một phút ra làm nghìn phần và trong tình trường, anh ta chỉ lỡ hẹn một phần nghìn của một phút, là người ta có thể nói về anh ta rằng thần Cupidon(3) đã bắn trúng vào vai anh ta, nhưng em xin đảm bảo rằng trái tim anh vẫn còn nguyên vẹn.

Orlando: Anh xin lỗi, Rosalinde yêu dấu!

Rosalinde: Không cần, bởi vì anh đã chậm chạp đến vậy, anh đừng có mà dẫn xác đến trước mặt em nữa. Em thích được con ốc sên tán tỉnh còn hơn!

Orlando: Được con ốc sên tán tỉnh à?

Rosalinde: Vâng, được một con ốc sên tán tỉnh, vì nếu nó đến chậm, nó còn mang theo được cái nhà trên lưng nó và theo ý em, nó mang của cải đến cho vợ nó, còn anh, thì chẳng bao giờ làm được như vậy đâu. Nhưng, hãy tán tỉnh em đi. Bởi vì bây giờ em đang ở trong tâm trạng của những ngày chủ nhật đây! Bây giờ giả sử, em là Rosalinde thật thì anh nói thế nào?

Orlando: Anh sẽ hôn em trước khi nói.

Rosalinde: Không! Tốt hơn là anh hãy nói trước đi đã rồi sau đó, khi anh trở nên lúng túng vì thiếu đề tài, anh có thể lợi dụng cơ hội ấy mà ôm hôn. Ngày nào mà người ta chẳng được thấy những diễn giả cừ khôi ho hẹn mỗi khi họ bí lời. Còn về phần những tình nhân, khi họ không còn biết nói gì nữa, phương sách gỡ bí tốt nhất của họ là ôm hôn người yêu.

Orlando: Nhưng nếu người yêu không cho hôn thì sao?

Rosalinde: Trong trường hợp đó, anh buộc phải cầu xin và thế là lại bắt đầu một đề tài

mới.

Orlando: Anh rất lý thú nói với em rằng em là Rosalinde của anh, bởi vì anh muốn nói về nàng.

Rosalinde: Thế à? Thế thì nhân danh cô nàng, em xin nói với anh rằng em chẳng thích anh chút nào.

Orlando: Thế thì chính bản thân anh phải chết mất.

Rosalinde: Không đâu, anh nên chết theo lời ủy quyền. Cái thế giới khốn khổ này đã trải qua gần sáu nghìn năm và trong suốt thời gian đó, chưa hề có một người đàn ông nào tự bản thân mình chết vì tình cả. Troilus bị một nhát chùy đập vỡ sọ, nhưng anh ta đã làm mọi thứ có thể làm để chết trước, thế mà anh ta lại là một trong những mẫu mực trong tình yêu. Nếu không có một tai nạn xảy ra vào một đêm hè rất nóng thì Léandre(4) có thể sẽ sống thêm nhiều năm nữa, dẫu nàng Hero(4) đã đi tu. Bởi vì anh nên biết rằng, Léandre xuống tắm dưới eo biển Hellespont(5) bất ngờ bị chuột rút rồi chết đuối, thế mà những tay viết sử ngu xuẩn của thế kỷ này lại cho rằng anh chàng chết là vì tình yêu đối với Hero. Nhưng tất cả những điều đó đều dối trá ở mọi thời đại, bọn đàn ông đều chết cả, giun bọ đã xoi thân thể họ, nhưng chưa bao giờ họ chết vì tình yêu cả.

Orlando: Anh không muốn Rosalinde thật của anh lại có cái lối suy nghĩ như vậy, bởi vì anh xin cam đoan rằng chỉ một cái nhìn của nàng cũng đủ làm anh chết được.

Rosalinde: Em giơ tay lên mà xin thề rằng cái nhìn của nàng sẽ không giết chết một con ruồi, nhưng mà này, bây giờ em muốn mình là một Rosalinde dễ tính hơn; anh cho em biết là anh muốn gì và em sẽ thỏa mãn cho anh ngay.

Orlando: Thế thì Rosalinde ơi! Hãy yêu anh đi.

Rosalinde: Vâng, em muốn yêu anh vào các ngày thứ sáu, các ngày thứ bảy và tất cả mọi ngày.

Orlando: Và em có thích anh không?

Rosalinde: Có, và thích đến hai mươi người như anh.

Orlando: Em nói cái gì thế?

Rosalinde: Anh có biết chim gái không?

Orlando: Anh mong là biết.

Rosalinde: Thế thì liệu người ta có thể quá thèm khát đối với một điều tốt lành không?

Bây giờ anh hãy nói cho em biết: nếu một khi em đã thuộc về anh, thì anh sẽ giữ em

trong bao lâu?

Orlando: Mãi mãi và trong một ngày.

Rosalinde: Hãy nói “một ngày”, đừng nên nói “mãi mãi”. Không đâu! Anh Orlando ạ, khi đàn ông các anh tán tỉnh phụ nữ, họ là “tháng Tư”(6), nhưng khi họ đã lấy vợ rồi thì họ là “tháng Chạp”(7); con gái là tháng Năm chừng nào họ còn là con gái, nhưng khi họ đã thành vợ thì thời gian thay đổi. Em sẽ ghen tuông với anh còn hơn là con bò câu trổng ghen con mái của nó, em sẽ ba hoa hơn con vẹt khi trời sắp mưa, sẽ buồn tuông hơn con khỉ, sẽ trái chứng trái nết hơn con mèo cái, em sẽ khóc, chẳng vì sao cả, vào lúc anh đang vui và em sẽ cười vang như con linh cẩu vào lúc anh buồn ngủ.

Orlando: Nhưng Rosalinde của anh có làm tất cả những điều ấy không?

Rosalinde: Em xin thề là nàng sẽ làm y như em sẽ làm.

Orlando: Nhưng mà nàng khôn ngoan kia mà?

Rosalinde: Nếu không khôn ngoan thì nàng lấy đâu ra trí tuệ để làm tất cả những cái đó? Một người phụ nữ càng có nhiều trí tuệ thì tính khí càng thất thường, đóng cửa lớn lại để ngăn trí tuệ của một người phụ nữ thì nó sẽ thoát ra qua cửa sổ. Đóng cửa sổ thì nó sẽ lọt qua lỗ khóa, nhét lỗ khóa lại, nó sẽ theo khói mà bay qua lò sưởi.

Và khi Orlando tiu ngưu bỏ đi, Rosalinde liền bá lấy Célia và thốt lên:

- Em, em xinh đẹp của chị ơi! Nếu em biết được chị đã chìm sâu bao nhiêu trượng trong tình yêu! Nhưng làm sao có thể đo được? Cái biển tình của chị khôn đo được như đáy vịnh Bồ Đào Nha. Chị xin nói với em rằng không có Orlando thì chị không sống nổi, chị sẽ tìm một bóng cây, dưới đó chị sẽ than thở cho đến lúc chàng trở về.

Trong khi đó, Oliver –anh của Orlando- đi sâu vào trong rừng để rượt đuổi người em trai mà anh ta ghen ghét. Nhưng vì kẻ độc ác bao giờ cũng làm một việc nó phản lại mình, mưu toan của anh ta đã làm cho anh ta xấu hổ. Nằm ngủ say bên lề con đường hẻm, anh ta suýt nữa bị rắn độc cắn nếu không có Orlando nhân đi ngang qua đấy, liều mình để cứu anh ta. Oliver cảm động và hối hận, giảng hòa với Orlando. Và –đây là trò chơi khăm của thần tình ái- vừa trông thấy Célia, chàng ta đã muốn kết hôn ngay với nàng. Vì Célia cũng chia sẻ mối tình đó, họ nhanh chóng cưới nhau và đến sinh cơ lập nghiệp ở trong rừng, để lại cho Orlando toàn bộ gia sản.

Chắc là hạnh phúc của họ làm cho Rosalinde xinh đẹp thêm muốn, vì nàng cũng muốn chấm dứt cái màn kịch rồi bùng bong. Nàng hứa với Orlando là sẽ cho chàng ta cưới

người yêu của mình, hẹn nơi gặp gỡ với chàng cũng như với cô thôn nữ Phoebé, cô nàng này vẫn luôn luôn sầu muộn và đã từng nói với người yêu cô là Sylvius:

- Anh hãy nói với chàng trai kia biết thế nào là tình yêu.

Sylvius: Yêu, đó là nước mắt và thở vắn than dài, và tình yêu của tôi với Phoebé là như vậy.

Phoebé: Và em với Ganymède cũng y như thế.

Orlando: Và tôi với nàng Rosalinde thì cũng vậy.

Rosalinde: Còn tôi thì chẳng vì một phụ nữ nào hết.

Sylvius: Yêu là trung thành và hy sinh hết mình cho người mình yêu. Tôi là thế đối với Phoebé.

Phoebé: Em cũng như thế đối với Ganymède.

Orlando: Còn tôi cũng như thế đối với Rosalinde.

Rosalinde: Còn tôi thì chẳng vì một phụ nữ nào hết.

Sylvius: Yêu là đầy đầy những thất thường, đam mê, dục vọng, là tôn thờ hết mình, kính trọng và tuân phục hết mình, là kiên trì và sốt ruột, là tinh khiết sáng ngời, chịu mọi thử thách, hy sinh, và tôi là tất cả những cái đó đối với Phoebé.

Phoebé: Em cũng như vậy đối với Ganymède.

Orlando: Tôi cũng như vậy đối với Rosalinde.

Rosalinde: Còn tôi thì chẳng vì một phụ nữ nào hết. Và bởi vì thật tôi chẳng yêu một cô gái nào. Xin các bạn hãy đến gặp tôi ngay tại chỗ này vào ngày mai và tôi sẽ cứu giúp các bạn.

Và hôm sau, chàng Ganymède giả, trở lại là Rosalinde, gặp công tước cha nàng và công tước đã gã nàng cho Orlando, trong khi Phoebé vâng lời, chịu lấy anh chàng chăn cừu Sylvius. Và thế là chấm dứt những chuyện éo le thơ mộng trong khu rừng Arden.

Chú thích

- 1) Nguyên văn: như hai con thiên nga của nữ thần Junon.
- 2) Vị thần đứng đầu các thần trong thần thoại La Mã (tức Zeus trong thần thoại Hy Lạp)
- 3) Thần tình yêu trong thần thoại La Mã. Mũi tên của thần bắn trúng tim ai thì người đó trở nên kẻ si tình.
- 4) Hai nhân vật trong một vở hài kịch của Ý.
- 5) Tức là eo biển Dardenelles ở giữa bán đảo Balkan và Thổ Nhĩ Kỳ.
- 6) Tháng tư: Mùa xuân.
- 7) Tháng chạp: Mùa đông.